Трагедія дітей Бабиного Яру: пам`ятати, аби поважати права тих, хто поруч тебе

Гриценко Наталія

Дана методична розробка має на меті не лише формування знань учнів про трагедію єврейського народу під час Другої світової війни, а й передбачає поглиблення розуміння значимості дотримання прав людини у сучасному світі, формування відчуття власної моральної причетності до долі інших людей та відповідальності за власний вибір. У ході заняття з метою проведення історичних паралелей передбачено використання матеріалів віртуальної виставки "Бабин Яр: пам`ять на тлі історії" та освітньої онлайн-платформи Stories that Move, а саме історій сучасних підлітків, які зіштовхнулися з дискримінацією. Окремі кроки заняття можна використати як виховний захід у 6-9 класах, урок з курсу "Громадянська освіта" на тему "Права дитини", заняття спецкурсу "Кроки до порозуміння". Матеріал переміг в конкурсі розробок у 2020 році.

Мета:
відобразити трагедію єврейського народу під час Другої світової війни на прикладі дітей Бабиного Яру та інших місць пам`яті жертв Голокосту в Україні; поглибити розуміння значимості дотримання прав людини; провести паралель із сучасними проявами дискримінації у дитячому середовищі; формувати відчуття власної моральної причетності до долі інших людей та відповідальності за власний поведінковий вибір; поглибити мотивацію учнів щодо осмислення проблем Голокосту.

Очікувані результати:
після заняття учні:
• дізнаються про трагедію дітей, убитих у Бабиному Яру та інших пам`ятних місцях Голокосту на теренах України;
• закріплять розуміння поняття "дискримінація";
• зможуть навчитися аналізувати ситуації з порушенням прав дітей у власному середовищі;
• набудуть навичок доказової аргументації;
• навчаться історичній емпатії.

Тривалість: 60 хвилин.

Формат: заняття, виховна година.

Необхідні матеріали:
роздруковані світлини дітей, розстріляних у Бабиному Яру, відеозаписи поезій Маріанни Кіяновської у виконанні учнів, слайди зі світлинами з розділу виставки "Доля євреїв", комп`ютер, підключений до інтернету, телевізор або проектор, роздруковані додатки для роботи в групах.

План заходу

Крок 1. Вправа "Голоси Бабиного Яру"

Дайте завдання кільком учням напередодні заняття познайомитися з поезіями зі збірки "Бабин Яр. Голосами" Маріанни Кіяновської (додаток 2) та продекламувати їх на відео або аудіо.

На початку заняття запропонуйте учням впродовж 5 хвилин ознайомитися з роздрукованими та розміщеними на стінах класу світлинами дітей Бабиного Яру (віртуальна виставка, розділ "Діти Бабиного Яру", посилання у додатку 1). Водночас, увімкніть підготовлені заздалегідь учнівські записи з декламуванням поезій Маріанни Кіяновської.

Дайте завдання учням пройтися по класу й обрати фото, яке їх зацікавило, та припустити, яким було життя цих дітей до війни.

Запитання для обговорення:

- Які почуття викликали у вас ці світлини та монологи жертв трагедії в Бабиному Яру?
- Які емоції, на вашу думку, переживають герої поезій?
- Як вважаєте, чому авторка не використовує пунктуаційних знаків у своїх віршах? *(питання для учнів, які читали вірші)*
- Як гадаєте, чому деякі світлини у проекті мають лише обриси дітей?
- Що Вам відомо про становище євреїв під час війни?

Крок 2. Голокост - масштабне порушення прав людини

Запропонуйте дітям укласти асоціативний ряд до теми "Голокост в Україні", опрацювавши додаток 3 та переглянувши світлини з розділу віртуальної виставки "Доля євреїв" (додаток 4).

Після цієї вправи дайте учням завдання переглянути скорочену версію Конвенції про права дитини (додаток 5) та назвати права дітей, порушені організаторами та виконавцями масових вбивств.

Запитання до учнів:

- Які права людини та дітей зокрема були порушені організаторами Голокосту на теренах України?
- Як гадаєте, чому настільки масові порушення стали можливими? Чому суспільство не протестувало проти таких дій нацистів?

Крок 3. Вправа "Ті, хто були поруч"

Створіть 5 учнівських груп і запропонуйте їм опрацювати друковані матеріали, об'єднані темою "Ті,хто були поруч" (додаток 6). Світлини героїв матеріалів груп 4 та 5 подайте на слайдах (додатки 7 та 8).

Обговоріть прочитане, використовуючи блок запитань нижче.

Після цього виведіть на слайді та обговоріть з учнями висловлювання мислителя Альберта Швейцера: "Не з почуття доброти стосовно іншого я лагідний, миролюбний, терплячий та привітний – я такий тому, що в цьому поводженні забезпечую собі найглибше

самоствердження".

Запитання до учнів:

- Про що розповідається у спогадах та історичних довідках?
- Чи можна знайти пояснення діям окремих людей - свідків та співучасників Голокосту?
- Який моральний вибір стояв перед кожним у той нелегкий час? Чим керувалися люди у тій ситуації?
- Чому деякі люди обирали ризикувати і надавали притулок євреям?

Крок 4. Робота в групах. "Історії,що вражають"

Запропонуйте п`яти учнівським групам познайомитися з окремими історіями їхніх ровесників з Данії, Німеччини, Нідерландів на онлайн-платформі Stories that Move (додаток 9) або через Qr-код на слайді (додаток 10). Рекомендуємо до обговорення історії Анни, Шірел, Еліаса та Чаби, та/або інші на Ваш вибір.

Після перегляду проведіть обговорення за поданим нижче блоком запитань.

Запропонуйте учням визначення поняття: *Дискримінація – це цілеспрямоване обмеження або позбавлення прав громадян за певними ознаками – раси, національності, статі, релігійними чи політичними переконаннями тощо.*

Питання для обговорення відео:

- З чим зіштовхнулися герої відеосюжетів?
- Що вас вразило у цих історіях?
- Яким словом можна визначити дії суспільства щодо цих героїв?
- У чому ви вбачаєте схожість сучасних ситуацій та трагедії Голокосту під час Другої світової війни?
- А в чому приниципові відмінності?

Крок 5. Рефлексія

Виконайте вправу **"3-2-1"**. Запропонуйте учням відповісти на запитання на окремих кольорових стікерах та помістити їх на відповідну частину дошки:

- Про що дізналися? (3 відповіді)
- Чому навчилися? (2 відповіді)
- Що зрозуміли? (1 відповідь)

Обговоріть ті висловлювання, які найчастіше повторюються.

Крок 6. Заключне слово вчителя. Вправа "Займи позицію"

Підсумуйте заняття наступним чином:

Настільки велика кількість жертв Голокосту у 1939-1945 роках була б неможливою, якби політика знищення не проводилася на державному рівні. Однак держава робила це не у вакуумі: політику здійснювали люди, тогочасне суспільство, для багатох членів якого подібне нехтування правами певної соціальної чи національної групи було нормою, та й у цілому поняття добра і зла, цінності життя були знівельовані. Кожен повинен робити власний відповідальний моральний вибір, незалежно від об`єктивних обставин, тиску суспільства, вимірюючи свої вчинки лише з точки зору відповідності їх нормам людяності й моралі.

Запропонуйте учням здійснити вибір, відповівши на запропоноване запитання методом "голосування ногами".

Завдання для учнів: Що ви зробите, якщо навколишнє оточення (друзі, клас) запропонує вам узяти участь в булінгу щодо однокласника? (Причини подібного знущання можуть бути різними, в залежності від обставин.)

- Ви станете на захист ображеного?
- Відмовитеся від пропозиції товариства, але й не підтримаєте жертву?
- Візьмете участь у знущанні над обраною суспільством жертвою?

Додаток 1

РОЗДІЛ "ДІТИ БАБИНОГО ЯРУ"

Посилання:
http://memory.kby.kiev.ua/main.html#ua:O,childrens,2,0,0:node1,-65

(Джерело: Віртуальна виставка "Бабин Яр: пам'ять на тлі історії")

Додаток 2

З КНИГИ МАРІАННИ КІЯНОВСЬКОЇ "БАБИН ЯР.ГОЛОСАМИ"

Посилання на файл:
2-sto1.pdf

* Текст файлу знаходиться після додатків.

(Джерело: Маріанна Кіяновська. Бабин Яр. Голосами. - Київ: Дух і Літера, 2017.)

Додаток 3

ГОЛОКОСТ: ЖЕРТВИ БАБИНОГО ЯРУ ТА ІНШИХ МІСЦЬ ТРАГЕДІЇ В УКРАЇНІ

Посилання на файл:
3-pro-golokost.pdf

* Текст файлу знаходиться після додатків.

(Джерело: 1. Подольський А.Ю.Уроки минулого: Історія Голокосту в Україні/ Навчальний посібник.- К.:ТОВ "Спринт- Сервіс",2016. 2. Назустріч пам`яті: Навчально-методичний посібник до фільму про Голокост в Україні "Назви своє ім`я/ О.Войтенко,М. Тяглий,- Київ: Оранта,2007)

Додаток 4

РОЗДІЛ "ДОЛЯ ЄВРЕЇВ"

Посилання:
http://memory.kby.kiev.ua/main.html#ua:O,collages,9,0,0:node1,-99

(Джерело: Віртуальна виставка "Бабин Яр: пам'ять на тлі історії")

Додаток 5

КОНВЕНЦІЯ ПРО ПРАВА ДИТИНИ (НЕОФІЦІЙНИЙ СТИСЛИЙ ВИКЛАД)

Посилання на файл:
dodat-5.pdf

* Текст файлу знаходиться після додатків.

(Джерело: https://www.coe.int/uk/web/compass/convention-on-the-rights-of-the-child)

Додаток 6

МАТЕРІАЛИ ДЛЯ РОБОТИ В ГРУПАХ "ТІ,ХТО БУЛИ ПОРУЧ"

Посилання на файл:
buli-poruch-7.pdf

* Текст файлу знаходиться після додатків.

(Джерело: 1. Подольський А.Ю.Уроки минулого: Історія Голокосту в Україні/ Навчальний посібник.- К.:ТОВ "Спринт- Сервіс",2016. 2. Назустріч пам`яті: Навчально-методичний посібник до фільму про Голокост в Україні "Назви своє ім`я/ О.Войтенко,М. Тяглий,- Київ: Оранта,2007)

Додаток 7

ПРАВЕДНИЦЯ УКРАЇНИ ІРИНА МАКСИМОВА У 1937 РОЦІ З БРАТОМ МИКОЛОЮ

Посилання на зображення/фото:
ta-mikola-maksimovi1937.jpg

(Джерело: Назустріч пам`яті: Навчально-методичний посібник до фільму про Голокост в Україні "Назви своє ім`я/ О.Войтенко,М. Тяглий,- Київ: Оранта,2007)

Додаток 8

ПРАВЕДНИЦЯ СВІТУ З ЧЕРКАС ОЛЕКСАНДРА ШУЛЕЖКО

Посилання на зображення/фото:
shulejkopravednicya-svitu.jpg

(Джерело: https://dt.ua/HISTORY/zhinochi-doli-u-viri-drugoyi-svitovoyi-_.html)

Додаток 9

ІСТОРІЇ СУЧАСНИХ ДІТЕЙ "ЗІТКНУВШИСЬ З ДИСКРИМІНАЦІЄЮ"

Посилання:
https://www.storiesthatmove.org/uk/istorii/zitknuvsh-z-diskrimin/

(Джерело: Платформа Stories that Move)

Додаток 10

QR -КОД ДЛЯ ВХОДУ НА САЙТ STORIES THAT MOVE ДЛЯ УЧНІВ

Посилання на зображення/фото:
.png

(Джерело:)

Додаток 2

З КНИГИ МАРІАННИ КІЯНОВСЬКОЇ «БАБИН ЯР. ГОЛОСАМИ»

я би вмерла на вулиці цій або тій що за рогом
та конвой не дозволить здається проси не проси
у валізі не те щоби речі збиралась в дорогу
як збираються люди в дорогу в останні часи
тільки ключ і листи фотографії брошка і гроші
ну не те щоби гроші всього лише кілька банкнот
ми бредемо по куряві літній немов по пороші
оминаючи вирви тіла і сліди нечистот
увірвалися в дім наказали все цінне узяти
я взяла теплий плед трохи хліба і трохи води
а есесівець крививсь віспаво на вбогість кімнати
що запалася раптом в ніщо як і я назавжди
а тепер я іду назавжди розумію і бачу
всю приреченість нашу крізь світла щільного ясу
я би вмерла на вулиці цій і тому я не плачу
а лишаю валізу на бруці ім’я лиш несу
я рахиля

я виживу і стану просто татом
таким як мій або як тато раї
у мене буде пряників багато
я буду татом тато не вмирає
у мене будуть діти я і йоня
і буде два чи три автомобілі
і буде шрам великий на долоні
і голубник і навіть миші білі
і буде мама ніжна і ласкава
із ніжними і теплими руками
я виживу бо я не маю права
померти тут в цій ямі сам без мами
* * *

за цю війну я навіть аж підріс
ходив у другий клас тепер я був би
в четвертому болить розбитий ніс
ударив толік я про це й забув би
якби не те що ми із ним удвох
вціліли чудом із цілого класу
я заховався за чортополох
він ніч сидів на дереві щоразу
здригався і боявся що впаде
від страху весь спітнів казав до нитки
він думав хтось лишився та ніде
нікого але в їхньої сусідки
знайшовся кусник хліба на столі
він дав його мені казав не хоче
бо всіх убили всі лежать в землі
у бабинім яру земля хлюпоче
казав від крові там живих катма
вбивати німців в нього є граната
вже третій день ніде його нема
дивлюсь на жовті стрілки циферблата
годинник дідів і давно не йде
я скоро вмру як він бо час не жде
була облава наших всіх взяли
й мене візьмуть не знаю ще коли

Додаток 3

Голокост: жертви Бабиного Яру та інших місць трагедії в Україні

Окупанти увійшли до Києва 19 вересня 1941 року. 27-28 вересня на стінах будинків з'явилося оголошення: «Наказується всім жидам міста Києва і околиць зібратися в понеділок дня 29 вересня 1941 року…Хто не підпорядкується цьому розпорядженню, буде розстріляний».

....Нескінченна процесія простяглася вздовж вулиці Мельникова. На роздоріжжі з нинішньою вулицею Дорогожицькою, майже біля воріт єврейського кладовища, було розміщено оповиті колючим дротом протитанкові "їжаки". Тих, хто потрапляв за дріт, назад уже не випускали. Далі у людей забирали документи й речі, наказували роздягатися, вишикували шеренгами на схилах яру й поливали смертоносним свинцем. Після розправи з черговою "партією" знаходили і добивали поранених. Аби заглушити крики приречених, голосно грала музика, а над яром безперервно кружляв літак.

За даними айнзацгрупи "Ц" (спеціального загону німецької поліції, СД і СС) зазначалося, що впродовж 29 і 30 вересня було вбито 33771 особу (і ця кількість розстріляних не включає дітей до трьох років, яких теж розстрілювали впродовж цих двох днів, але не рахували). Одночасно з "вирішенням єврейського питання" в Києві так само вчинили і з ромами, знищивши тільки в перші дні масових розстрілів п'ять циганських таборів. Загалом за період окупації за різними оцінками тут було знищено від 70 до 200 тисяч людей (найчастіше в різних документах значиться 100 тисяч).

Небагатьом приреченим на смерть пощастило вирватися з яру (з Бабиного Яру врятувалося лише 29 людей). Серед врятованих була й тридцятирічна актриса Київського театру Юного глядача Діна Миронівна Пронічева (Діна Миронівна Вассерман (1911- 1977). Ось уривок з її свідчення: «Перед очима моїми людей роздягали, били, вони істерично сміялися, мабуть, божеволіли, ставали за кілька хвилин сивими. Немовлят виривали в матерів і кидали вгору через якусь піщану стіну, усіх голих шикували по двітри людини та вели на якесь узвишшя до піщаної стіни, у якій були прорізи. Туди люди входили й не поверталися».

Під час Голокосту було вбито 90% єврейських дітей , а це складало близько 1,5 млн. осіб. Беззахисні діти,особливо малюки, ставали першими жертвами. Їх забирали у батьків, змушували до непосильної праці, проводили експерименти, вчиняли наругу над дівчатками. У Полтаві та Лубнах дітей труїли цукерками, в Аннополі, що біля Славути на Хмельниччині, 300 вихованців єврейського дитячого будинку живими вкинули до колодязя.

Із судового свідчення Августа Хефнера, лейтенанта СС із зондеркоманди 4А про вбивство дев`яноста єврейських дітей у Білій Церкві : «Я ввійшов у ліс. Солдати вермахту вже викопали могилу. Дітей везли туди на тракторі. Їх поставили на край могили: коли українці почали в них стріляти, діти падали туди. Поранені теж падали у яму. Це видовище я не забуду до кінця свого життя. Особливо мені запам`яталася маленька дівчинка, яка взяла мене за руку. Потім її теж застрелили».

Додаток 6

Конвенція про права дитини

(Неофіційний стислий виклад)

Конвенція про права дитини (КПД) отримала найбільш широке міжнародне визнання серед усіх документів з прав людини, її ратифікували всі країни світу, за виключенням двох. Конвенція поєднує в одному документі весь спектр прав людини, що мають відношення до дітей — громадянських, політичних, економічних, соціальних і культурних прав. Конвенція була прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 20 листопада 1989 гору і набрала чинності у вересні 1990 року.

У 41 статті конвенції викладені права людини, якими володіє кожна дитина у віці до 18 років і які необхідно поважати і захищати.

Стаття 1.Дитиною є «кожна людська істота до досягнення 18-річного віку», якщо за законом, застосовуваним до даної особи, вона не досягає повноліття раніше.

Стаття 2.Всі права, передбачені цією Конвенцією, за кожною дитиною забезпечуються без будь-якої дискримінації.

Стаття 3.В усіх діях щодо дітей першочергова увага приділяється якнайкращому забезпеченню інтересів дитини.

Стаття 5.Держава поважає відповідальність, права і обов’язки батьків чи членів розширеної сім’ї.

Стаття 6.Кожна дитина має невід’ємне право на життя.

Стаття 7.Дитина має право на ім’я і набуття громадянства, а також право знати своїх батьків і право на їх піклування.

Стаття 8.Дитина має право на збереження своєї індивідуальності і громадянства.

Стаття 9.Дитина має право не розлучатися з батьками, за винятком випадків, коли компетентні органи визначають відповідно до застосовуваного закону і процедур, що таке розлучення необхідне в якнайкращих інтересах дитини.

Стаття 12.Дитина має право вільно висловлювати власні погляди з усіх питань, що торкаються дитини, причому поглядам дитини приділяється належна увага.

Стаття 13.Дитина має право вільно висловлювати свої думки; це право включає свободу шукати, одержувати і передавати інформацію та ідеї будь-якого роду.

Стаття 14.Повинно поважатися право дитини на свободу думки, совісті та релігії.

Стаття 15.Дитина має право на свободу асоціацій і мирних зборів.

Стаття 16.Жодна дитина не може бути об’єктом свавільного або незаконного втручання в здійснення її права на особисте і сімейне життя, недоторканність житла, таємницю кореспонденції або незаконного посягання на її честь і гідність.

Стаття 17.Держава забезпечує право дитини на доступ до інформації із національних та міжнародних джерел.

Стаття 18.Батьки несуть основну відповідальність за виховання і розвиток дитини.

Стаття 19.Держава вживає всіх необхідних законодавчих, адміністративних, соціальних і просвітніх заходів з метою захисту дитини від усіх форм фізичного та психологічного насильства, образи чи зловживань, відсутності піклування чи недбалого і брутального поводження та експлуатації.

Стаття 24.Дитина має право на користування найбільш досконалими послугами системи охорони здоров'я з приділенням першочергової уваги розвитку первинної медико-санітарної допомоги.

Стаття 26.Дитина має право користуватися благами соціального забезпечення.

Стаття 27.Дитина має право на рівень життя, необхідний для фізичного, розумового, духовного, морального і соціального розвитку.

Стаття 28.Дитина має право на освіту.

Стаття 30.Дитина має право користуватися своєю культурою.

Стаття 31.Дитина має право на відпочинок і дозвілля, право брати участь в іграх та вільно брати участь у культурному житті та займатися мистецтвом.

Стаття 32.Дитина має право на захист від економічної експлуатації та від виконання будь-якої роботи, яка може завдати шкоди її життю та розвитку.

Стаття 33.Дитина повинна бути захищена від незаконного зловживання наркотичними засобами.

Стаття 34.Держава зобов'язана захищати дитину від усіх форм сексуальної експлуатації та сексуальних розбещень; від використання дитини з метою експлуатації у проституції або в іншій незаконній сексуальній практиці, у порнографії та порнографічних матеріалах.

Стаття 38.Держава зобов'язана вживати всіх можливих заходів з метою забезпечення захисту дітей, яких торкається збройний конфлікт, та догляду за ними.

Стаття 40.Кожній дитині, яку звинувачують у порушенні законодавства або у злочині, гарантується презумпція невинності, поки її вина не буде доведена, одержання правової допомоги при підготовці та здійсненні свого захисту, свобода від примусу щодо давання свідчень чи визнання вини, повна повага її особистого життя, а також поводження з урахуванням її віку, обставин і добробуту. Ні смертна кара, ні довічне тюремне ув'язнення, які не передбачають можливості звільнення, не призначаються за злочини, вчинені особами, молодшими 18 років.

Додаток 7

Друковані матеріали для роботи в групах

«Ті,хто були поруч»

Група 1

З листа в міську управу 13 – річного Георгія учня польської школи,

від 24 жовтня 1941 р.:

Мені 13 років і я повинен допомагати своїй матері, тому що дуже важко із продуктами. Працювати я не можу, тому що потрібно відвідувати школу, але я можу заробляти в міському оркестрі, граючи по вечорах. На жаль, я не маю акордеона, інструмента, на якому граю.

Я знаю, що в одного єврея є акордеон, і тому поштиво прошу Вашого дозволу забрати цей інструмент у міський оркестр або взяти на час, щоб я отримав можливість здійснити бажання бути корисним своїй родині...

Група 2

Зі спогадів Мані Файнгольд, жительки м. Умань:

Незважаючи на те, що був установлений строк для переселення, українська поліція нападала й не давала переносити своє майно, вимагаючи негайного виселення з квартири. ...Сиджу в одному українському будинку, де я ховалася, приходить сусідський хлопчик, синок поліцая, і розповідає про успіхи своєї матері, скільки речей вона набрала. Ідучи, він говорить: «Мама дістала собі лише зимове пальто, але вона говорить, що, як тільки будуть ще раз бити жидів, вона дістане собі й літнє пальто».

Запис із щоденника Сари Глейх, креслярки з Маріуполя:

Сусіди, як шуліки, чекали, коли ми підемо з квартири, так уже й при нас не соромилися. Маша відкрила двері й сказала, щоб вони брали, що кому потрібно. Усі кинулися у квартиру. Тато, мама, Фаня з дитиною відразу пішли вперед, вони не могли це бачити. Сусіди сварилися через речі на моїх очах, виривали їх один в одного, тягли подушки, посуд, перини. Я махнула рукою й пішла. Бася залишалася у квартирі остання, вона її замкнула вже майже порожньою.

Група 3

Уривок зі щоденника школяра Романа Кравченка, жителя м. Кременець

Сьогодні вони забрали Ф.Я не можу передати свої почуття. Я відчуваю,що це дуже важко,соромно. Тому є такі люди,які дивляться на це байдуже або злорадно. «Що,йому жаль євреїв?Який ідіот!»Чому Ф. повинна бути гірша за вас? Вона набагато краща вас,кожного з вас, краща в усьому! Вона була єдиною дівчиною, з якою я завжди міг бути відвертим. Як чудово мати друга,який розуміє тебе і відчуває те саме, що і ти. Вона була хорошою дівчиною і сміливою. Коли її забирали, вона стояла з високо піднятою

головою…Я впевнений в тому, що вона не опустить голову навіть тоді, коли прийде час померти. Ф.,знай, що я пам`ятаю про тебе, я не забуду про тебе,і прийде день, коли я помщусь, моє «перше кохання», яке залишило найчистіші спогади. Вона була моїм ідеалом. Останній привіт від Ромки!

Група 4

Іринка та Миколка Максимови, Тернопіль, зима 1937 р.

Ірина Максимова народилася в 1932 р. у Тернополі (тоді це була Польща). Ірина зростала в українській греко-католицькій родині. Її мати була домогосподаркою, батько працював керівником великого готелю. Життя в місті зовсім змінилося влітку 1941 р., коли на територію Радянського Союзу вступила німецька армія – почалися звірства проти євреїв. Ірина незабаром довідалася, що в місті створили гетто й концентраційний табір для євреїв. Ризикуючи життям, батьки Ірини ховали в будинку під час війни 16 єврейських біженців з концтабору. Ця родина годувала їх, одягала, надавала медичну допомогу. Після війни Ірина контактувала з людьми, яких врятували її батьки. В 1992 р. батьки Ірини були визнані Яд Вашем «Праведниками Миру», а Ірина незабаром отримала диплом «Праведниці України»

Група 5

Олександра Шулежко народилася 1903 р. в селі Михайлівка Драбівського району . Походила з заможної родини селян Шелудьків, закінчила педучилище. Чоловіка, священика Української автокефальної православної церкви, репресували 1937 р. Олександра залишилася сама з чотирма дітьми. З яких вижили дві доньки, Алла і Лариса.

У роки війни Олександра Шулежко врятувала від смерті й голоду 102 дитини; з них 25 були євреями, організувавши притулок для дітей-безхатченків у Черкасах. Під час окупації Черкас Олександра Максимівна звернулася до гебітскомісара Черкас із

пропозицією створити дитячий будинок, отримала з часом й невеликі кошти від німецької влади для дитбудинку. Організувала на невеличкій земельній ділянці господарство: тримали курей, кіз, поросят. Усім тим опікувалися вихованці.

Приймали у притулок усіх без винятку. Поміж інших дітей з'явилися й єврейські. Їх записували як українців, греків, вірмен або татар залежно від особливостей зовнішності. Цій мужній жінці було що втрачати: вона ризикувала власним життям і життям своїх дітей. Черкаські поліцаї написали на неї донос, і німецька поліція частенько навідувала притулок. Єврейських дітей переховували в ізоляторі. Німцям казали, що там тримають інфекційних хворих.

Завдяки хоробрості, винахідливості й піклуванню Олександри Шулежко діти вижили. Коли німці відступали, примусово був евакуйований і дитячий будинок. Жінка прилаштувала частину вихованців у навколишніх селах, але з іншими мусила рушати з німцями. Коли діти з вихователькою повернулися до Черкас, радянські чиновники заборонили жінці працювати за фахом. До 1968 р. її підозрювали у співпраці з нацистами. Натомість вихованці жінки завжди тепло згадували свою другу маму. Олександра Шулежко померла 1994 р. Через рік їй присвоїли почесне звання Праведник народів світу.

Олександра Шулежко (праворуч) з доньками Аллою і Ларисою та колегою Поліною Євстихіївною (зліва), вихователькою дитсадка, викладачем вишивання. Черкаси, 1942 рік